

Методичний коментар до уроку “У ритмі маршу”

Нотний марш

Різноманітне вітання

Пригадайте чим відрізняються одне від одного марш, вальс і полька. Покажіть танці рухами, наспівуючи музику в думках.

- Чи здогадаються однокласники та однокласниці, який танець показано?
- Які рухи виразніше показують кожний танець?

Сьогодні на уроці ми слухатимемо марш. Наспівайте вітання на слова “Добрий день” чи на вигадані вами віршовані рядки в ритмі вальсу, польки й маршу.

- Якими рухами варто супроводжувати ці три різні вітання?
- Чи можна використовувати одні й ті самі рухи для супроводу всіх цих вітань? Чому?
- Яке вітання найлегше виконувати хором? А яке — найскладніше?
- Яке вітання вам найбільше сподобалося? А яке ваше вітання найбільше сподобалося вашим однокласникам та однокласницям?

Співанка

Вивчіть співанку Світлани Садовенко “Нотний марш” про звукоряд. Спочатку прочитайте слова.

Звукоряд — із нот цей ряд!
Стали ноти на парад!
Вісім звуків маршем йде!
Ключ скрипковий їх веде.

Стали ноти на парад.
Звуться разом “звукоряд”.
Ключ скрипковий і басовий,
Всі регістри веселкові!

- Як гадаєте, яка музика найкраще пасує до співаночки: в ритмі вальсу, польки чи маршу? Чому?
- Які слова допомогли вам зробити такий висновок?
- Наспівайте співанку на свою мелодію.
- А тепер вивчіть співанку на музику Світлани Садовенко “Нотний марш”. Чи збігаються задум автора і ваш? У чому саме?
- Чи думали ви, що це співанка саме в ритмі маршу?
- Які рухи краще пасують до співанки? Чому?
- А якщо перетворити цю співанку з маршу на польку, що тоді треба змінити? Ритм, розмір, темп? Чи вплине це на характер вокального твору? Як?
- Чи відчутною має бути сильна доля при виконанні співанки-маршу? Яку долю вона має підкреслювати: першу, другу, третю чи четверту? Чому ви так вважаєте?
- Чи є у співанці пунктирний ритм? Як ви його розпізнали?

Звукоряд

- Розкажіть, як ви зрозуміли, що таке звукоряд, спираючись на зміст співанки.
- Які слова співаночки допомогли вам це зробити?

Звукоряд — ряд звуків, що розташовані в порядку зростання або спадання висоти.

Відстань між нотами з однаковими назвами — це **октава**. Наприклад, між двома сусідніми звуками “до” — рівно октава, як на малюнку в підручнику на с. 48.

- Візьміть дитяче піаніно, знайдіть октави. Скільки октав ви знайшли?
- Натисніть на клавіши, звуки яких складають октаву. Прислухайтеся!
- Як звучить октава? А як звучать два звуки, які не складають октаву? Спробуйте пояснити, у чому різниця.
- Чи завжди звуки, які не складають октаву, звучать злагоджено?

Зазвичай виконавці та виконавиці співають у відповідних для голосу **регістрах** — низькому, середньому чи високому. У музичних інструментів також є свої голоси: вони звучать у певних регістрах.

- Скільки звуків у звукоряді піаніно (усі чорні та білі клавіші)? А чи можете порахувати октави на піаніно? Чому?
- Доберіть звуки, які можете проспівати. Поцікавтеся у однокласників та однокласниць, які звуки можуть проспівати вони.
- Чи є різниця у звуках, які можуть проспівати хлопчики та дівчатка? Дорослі та діти? Яка саме?
- Відтворіть на клавіатурі піаніно висоту голосу, що відповідає татовому, маминому, дідусю, бабусі, вашому у відповідному регістрі музичного інструмента.
- Який ключ веде звукоряд у співанці “Нотний марш”? Скільки звуків у звукоряді, що вміщуються в одній октаві?

Краще розібратися зі змістом поняття “звукоряд” дітям допоможе завдання на с. 26 із [робочого зошита-альбому “Мистецтво”](#) для 4 класу.

Марш тореадора

Знайомимося з композитором

Жорж Бізе — видатний французький композитор, диригент, піаніст. Петро Чайковський назвав його геніальним — лише один цей факт уже є визнанням.

Майбутній композитор народився в Парижі 25 жовтня 1838 року. Батько композитора — Адольф Аман Бізе — до знайомства зі своєю майбутньою дружиною Анною Леопольдиною Еме — матір'ю Жоржа — був перукарем, але перекваліфікувався на вчителя співу, як того вимагала сім'я нареченої. Адже мати Жоржа Бізе походила зі збіднілої буржуазної родини, добре грала на фортепіано та мріяла повернутися до забезпеченого життя.

Бізе з дитинства так захоплювався читанням, що батьки навіть ховали від нього книжки. У дев'ять років хлопчик мріяв стати письменником, вважаючи, що це набагато цікавіше, ніж цілими днями сидіти за роялем.

Мати всіляко заохочувала сина до музики. Жорж виявився здібним учнем — він змалку охоче опановував музичну грамоту і грав на фортепіано. Вже в 10 років він став студентом Паризької консерваторії з правом на безкоштовне навчання. На той час це було зовсім нелегко.

Малий Жорж жив за графіком: зранку консерваторія, потім обід, після якого його закривали в кімнаті, де він займався, доки не засинав від втоми прямо за інструментом. Тому, незважаючи на неабияку обдарованість, маленький вундеркінд часто сварився з батьками через заняття музикою, плакав і сердився на них. Але вже усвідомлював, що його здібності й наполегливість дадуть результати, які допоможуть йому в подальшому житті.

Ще під час навчання в консерваторії Жорж Бізе став майстерним піаністом. Одного разу він так віртуозно виконав технічно складний твір Ференца Ліста в присутності автора, що той був у захваті: адже юний музикант із легкістю зіграв карколомні пасажи в потрібному темпі. Це не всім зрілим майстрам було до снаги! Але блискучий піаніст Ж. Бізе рано відмовився від концертної діяльності, повністю присвятивши себе композиції.

Сучасники Ж. Бізе говорили про нього як про товариську, життєрадісну й добру людину. Композитор любив повеселитися разом із друзями, вигадуючи всілякі бешкетні витівки та кумедні жарти.

Композитор прагнув до демократизації оперного мистецтва, намагався позбутися театральних штамів та умовностей, які панували на сцені того часу. Усе це втілювалося в опері “Кармен” — найголовнішому творі композитора. На той час театри відвідували лише заможні люди, тож і персонажі опер мали бути шляхетного походження. В опері “Кармен” уперше на французькій оперній сцені з’явилися персонажі з “нижчих класів” — робітниця і солдат. Композитору вдалося втілити іспанський колорит і майстерно показати напружений хід подій.

Оперу “Кармен” вже понад 100 років вважають шедевром оперного мистецтва. Усі її арії стали популярними серед різних слухачів. Саме цю оперу називають шлягером у класиці.

Марш голосом та рухами

Ми звикли до маршу як до музики, що супроводжує військових у походах. Але ж композитори використовують ритм маршу, коли хочуть змалювати впевнених у собі, сильних духом людей. Іноді марші такі незвичні, що треба уважно прислухатися, щоб розпізнати цей жанр.

Послухайте “Марш Торедора” Жоржа Бізе з опери “Кармен”.

- Уявіть себе диригентом оркестру і повторюйте його рухи.
- Чи чули ви вже цей марш? Де саме?
- Які рухи диригента — енергійні чи плавні, швидкі, розмірені чи повільні?
- Коли помаху рук широкі, коли звичайні, а коли ледь помітні?
- Як гадаєте, як диригент просив зіграти музикантів перед виступом?
- Які музичні інструменти чутно в оркестрі краще за інші?
- Чому марш Торедора не схожий на звичайний марш? А що в них спільне?

- Проплескайте або наспівуйте з пам'яті ритм маршу Тореадора. Які місця давалися легше, а які складніше? Чи можна назвати цей ритм пунктирним?
- Марш тореадора — фрагмент опери. Як гадаєте, хто співатиме під таку музику — чоловік чи жінка? Який у цього героя характер?

Послухайте “Марш Тореадора” (“Куплети Ескамільо”) у виконанні українського оперного співака Василя Сліпака.

- У якому регістрі співає Василь Сліпак: низькому, середньому чи високому?
- З яким настроєм співає герой?
- Як до такого тореадора мають ставитися інші люди?
- Чи можете ви за співом та музикою розповісти про характер героя?
- Що в музиці вказує на це?

Зверніть увагу на впевнений енергійний голос співака. Так і хочеться наспівувати й пританцювувати разом з ним!

Дізнатися, який вигляд раніше мали тореадори, ми можемо завдяки скульптурі “Тореро”, розташованій на Арені Німа у Франції. У ті часи тореадорами називали сміливих чоловіків, які не лякалися вступити у двобій з биком. В руках у них був червоний плащ, яким вони привертали увагу розлюченої тварини до себе.

- Як ви уявляєте сучасного тореадора?
- Послухайте арію “Тореадора” ще раз і відтворіть рухи тореадора.

Композитор Родіон Щедрін оркестрував музику опери “Кармен”, створивши одноактний балет на музику Жоржа Бізе. Першою виконавицею ролі Кармен була Майя Плісецька. Це одна з її найкращих партій у балеті.

- Пригадайте, який номер цієї балерини ви вже бачили.
- Як гадаєте, марш танцюватиме кордебалет, соло, дуєт чи тріо?

Подивіться фрагмент балету “Кармен-сюїта” — марш Тореадора.

- Які рухи передають характер тореадора?
- Чи захотілося вам подивитися балет повністю? Чому?
- Розкажіть вдома про ці оперу та балет так, щоб їх захотілося подивитися чи послухати вашим рідним.
- Чи можна підготувати виступ під музику цього маршу на новорічне свято у школі? Яким ви бачите такий номер?

Ритмічний оркестр

Зберіть з однокласниками та однокласницями ритмічний оркестр і придумайте акомпанемент до “Маршу тореадора”. Які інструменти ви візьмете?

Виготовте шумові музичні інструменти, звук яких пасуватиме до маршу. Візьміть порожні пластикові пляшки та наповніть їх горохом, рисом, гречкою, сухим піском тощо. Прислухайтеся до звуку нових музичних інструментів.

- Який він? Чи можете його описати?

- Від чого він залежить? Як краще грати на новому музичному інструменті?
- Який ви оберете для акомпанементу? Чому саме цей?

Домовтесь, хто перший буде диригентом і зіграйте акомпанемент. Як діятиме диригент? (Він має задавати ритм оркестру, показувати, коли які музичні інструменти грають і наскільки голосно.) Потім можете обрати іншого диригента. Запишіть виступи на диктофон, а потім прослухайте.

- Чи залежить результат від диригента? Чому?